

Kaupungin yhteinen toimintamalli kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja puuttumiseksi

Opiskeluhooltosuunnitelma: liite 3

KAUNIAISTEN KAUPUNKI

GRANKULLA STAD

Sisällysluettelo

1.	Jokaisen oikeus turvalliseen oppimisympäristöön	1
2.	Ennaltaehkäisevä työ on yhteistä hyvinvointityötä	2
3.	Tunnistaminen, termit ja käsitteet	3
	Konflikti- tai ristiriitatilanne	3
	Kiusaaminen	3
	Väkivalta	4
	Häirintä	4
	Syrjintä	5
4.	Puuttuminen, selvittely, seuranta ja jälkituki	5
5.	Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa	6
6.	Tukea tarvitsevan oppijan (teon kohde ja tekijä) ohjaaminen opiskeluhuoltopalveluihin	7
7.	Viranomaisyhteistyö ja ilmoitusvelvollisuus	7
	Yhteydenotot ja neuvonta	7
	Ilmoitusvelvollisuus sosiaalitoimeen ja / tai poliisille:	8
	Milloin on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus?	8
	Milloin on velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille?	8
8.	Lähteet	9

1. Jokaisen oikeus turvalliseen oppimisympäristöön

Jokaisella oppijalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Kauniaisten kaupungin esiopetuksessa, kouluissa ja lukioissa tehdään joka päivä systemaattisesti työtä kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja puuttumiseksi. Kauniaisissa on 1.8.2026 alkaen käytössä kaupunkitasoinen kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastainen toimintamalli. Käytämme toimintamallissa lyhennettä KHVS.

Esiopetuksen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tulee olla psyykkisesti, fyysisesti, sosiaalisesti ja digitaalisesti turvallinen paikka kaikille, jotka siellä opiskelevat tai tekevät työtä. Oppijan ja henkilöstön velvollisuus on toimia kaikkia kohtaan niin, ettei kiusaamista, syrjintää, häirintää tai väkivaltaa esiinny.

Kaikilla on velvollisuus kohdella toisia yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Turvallisuuden lähtökohta on toimintakulttuuri, jossa on toimivat rakenteet ja osaamista hyvinvointia edistävälle työlle.

Tämä toimintamalli yhdistää lainmukaiset velvoitteet sekä käytännön toimintatavat yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Tavoitteena on varmistaa jokaisen lapsen ja nuoren yhdenvertainen oikeus turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja oppimisympäristöön. Noudatamme samoja periaatteita ja sitoudumme niihin läpi koko opinpolun. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on keskeinen osa kaikissa tilanteissa.

Yksikkö- ja /tai astekohtaiset tarkennukset ja toimintatavat kirjataan lukuvuosisuunnitelmiin. Esiopetuksessa, perusopetuksessa ja lukioissa esimerkiksi järjestyssäännöt voivat olla eri tavoin muotoiltuja ja poiketa toisistaan.

Toimintamalli on laadittu yhteisesti kaupungin esiopetuksen, perusopetuksen ja lukioiden kanssa, ja perustuu yksiköissä toteutuviin suunnitelmiin, malleihin ja toimintatapoihin. Mukana kehittämistyössä ovat olleet myös opiskeluhoitopalvelut, oppijat, huoltajat sekä muut yhteistyötahot ja -toimijat.

2. Ennaltaehkäisevä työ on yhteistä hyvinvointityötä

Kiusaamisen, häirinnän, väkivallan ja syrjinnän ennaltaehkäisyllä tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, jotka ennaltaehkäisevät tulevia tilanteita. Ennaltaehkäisevä työ on yhteisössä toteutuvaa hyvinvointityötä, jota toteutetaan arjen tasolla päivittäin läpi koko opinpolun.

Opiskeluhoolto on kokonaisuus, joka koostuu yhteisöllisestä opiskeluhooltotyöstä ja yksilökohtaisesta opiskeluhollosta. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ensisijaista opiskeluhoiltoa ja siitä vastaa koko henkilöstö. Yhteisöllistä hyvinvointityötä johdetaan, suunnitellaan, toteutetaan, seurataan ja arvioidaan jatkuvasti ja suunnitelmallisesti.

Yksikkö- / toimipaikkakohtainen yhteisöllinen opiskeluhoiltoryhmä vastaa kokonaisuuden suunnittelusta yhdessä johtoryhmän kanssa. Jokaisessa koulussa toimii myös KHVS-vastaava henkilö tai tiimi, joka koordinoi omassa yksikössä toteutettavaa työtä. KHVS-vastuhenkilö on myös jäsen yhteisöllisessä opiskeluhoiltoryhmässä.

Turvallisuuden lähtökohta on toimintakulttuuri, jossa on toimivat rakenteet ja osaamista hyvinvointia edistävälle työlle. Tämä on ennaltaehkäisevän työn perusta. Toimintakulttuuri kuvaa sitä, miten yhteisössä on tapana toimia. Toimintakulttuuri heijastaa mm. yhteisiä arvoja, normeja ja menettelytapoja yhteisön vuorovaikutuksessa.

Oppijoiden osallisuutta, hyvinvointia ja myönteistä käyttäytymistä tuetaan vahvistamalla tunne- ja vuorovaikutustaitoja, vertaissuhteita, jatkuvaa ryhmäytymistä ja rakentamalla osallistavaa ja yhteisöllistä toimintakulttuuria. Syrjiviä normeja käsitellään ja puretaan koko yhteisön tasolla. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa yhteisöllistä hyvinvointityötä.

Miten toimimme: yhteisöllinen opiskeluhoillon vuosikello sekä KHVS-vastaisen työn johtaminen, rakenteet sekä konkreettiset toimintatavat tarkennetaan toimipaikkakohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa.

3. Tunnistaminen, termit ja käsitteet

Kiusaaminen, häirintä, väkivalta ja syrjintä ovat usein monimutkaisia ilmiöitä, jotka herättävät tunteita ja haastavat yhteisiä käsityksiämme siitä, mistä on kyse. Kun osaamme sanoittaa ilmiöitä, voimme myös tunnistaa niitä ja puuttua niihin yhteisesti. Avaamalla käsitteitä pyrimme jaettuun ymmärrykseen siitä, mitä KHSV on ja miten nämä ilmenevät lasten ja nuorten arjessa. Tunnistaminen on keskeinen osa ennaltaehkäisevää työtä.

Toimintamallin tavoite on, että jokainen yhteisössä osaa tunnistaa, mitä epäasiallinen ja loukkaava kohtelu on. Oppijoiden, huoltajien ja henkilöstön kanssa käydään läpi, mitä KHSV on ja miten näitä voidaan tunnistaa, ennaltaehkäistä ja miten tilanteissa toimitaan.

Hyvinvointia edistävää työtä johdetaan, toteutetaan, seurataan ja arvioidaan jatkuvasti ja suunnitelmallisesti. Kiusaaminen on kokonaisvaltainen ilmiö ja ulottuu myös vapaa ajalle. Huoltajat ovat tärkeässä roolissa, ja kasvatusyhteistyötä vahvistetaan lisäämällä avoimuutta yhteisistä toimintatavoista. Keskiössä on aina lapsen / nuoren etu, ja että kiusaaminen ja loukkaava kohtelu saadaan loppumaan.

Konflikti- tai ristiriitatilanne

Kaikille tulee joskus riitaa. Lapsilla ja nuorilla yksittäiset konflikti- tai ristiriitatilanteet kuuluvat kehitykseen. Yksittäinen konflikti tai ristiriitatilanne kahden tai useamman tasavertaisessa asemassa olevan lapsen tai nuoren välillä ei ole kiusaamista, mutta vaatii silti aina aikuisen puuttumista.

Konflikti- tai ristiriitatilanteita selvitellään keskustelemalla, ja pyritään yhteiseen ymmärrykseen, vastuunottoon ja ratkaisujen löytämiseen. Konflikti- ja ristiriitatilanteet käsitellään aina huomioiden lasten ja nuorten ikä- ja kehitystaso. Lapsi ja nuori tarvitsee usein aikuisen tukea konfliktitilanteiden selvittämiseen, kuten myös tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelemisessa.

Miten toimimme: konflikti- ja ristiriitatilanteiden käsittelyn käytänteet kuvataan tarkemmin toimipaikkakohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa.

Kiusaaminen

Kiusaaminen eroaa konflikti- tai ristiriitatilanteesta siten, että kiusaaminen on tahallista, toistuvaa ja kohdennettua. Kiusaaminen voi olla sanallista, fyysistä tai sosiaalista ulkopuolelle sulkemista. Kiusaamisessa osapuolet eivät ole tasavertaisessa asemassa keskenään, ja kiusatun voi olla vaikeaa puolustaa itseään. Kiusaaminen on usein ryhmäilmiö.

Kiusaamista voi joskus olla vaikea tunnistaa, koska esimerkiksi ryhmästä ulkopuolelle sulkeminen ei aina näy ulkopuolisille. Myös vapaa-ajalla tai some-alustoilla tapahtuva kiusaaminen voi jäädä aikuisilta huomaamatta, vaikka vapaa-ajalla tapahtuva kiusaaminen heijastuu myös koulunkäyntiin.

Kiusaaminen voi olla hienovaraista, hiljaista tai sitä voi myös tapahtua kaveriporukan sisällä, jolloin kiusaaminen helposti jää aikuisilta piiloon. Joskus myös roolit voivat vaihtua, eikä aina ole selvää, kuka kiusaa tai kuka on kiusattu. Yleensä kuitenkin ryhmän jäsenet ovat tietoisia siitä, keneen kiusaamista kohdennetaan ja mitkä roolit ryhmän sisällä vallitsevat. Joskus kiusaaminen voi jatkua, koska ei uskalleta kertoa aikuiselle, koska pelätään, että tilanne pahenee. Siksi olisi tärkeää kertoa kiusaamisesta aikuiselle.

Kiusaaminen on käytännössä henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Syrjivä kiusaaminen on melko yleistä ja ulottuu usein myös vapaa-ajalle. Kiusaamista voi olla myös digitaalisilla alustoilla tapahtuva epäasiallinen tai loukkaava kohtelu. Epäasiallinen, epäystävällinen tai loukkaava kohtelu voi usein myös ilmetä vitsailuna tai huumoriksi verhottuna käytöksenä. Kiusaaminen voi myös täyttää rikoksen tunnusmerkit.

Väkivalta

Väkivallalla tarkoitetaan vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista. Väkivaltaa kohdistetaan toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään. Kiusaaminen on väkivaltaa, mutta väkivalta ei aina ole kiusaamista.

Fyysinen väkivalta: esimerkiksi töniminen, lyöminen, raapiminen, hiuksista repiminen, pureminen, potkiminen, kiinni pitäminen, kulun estäminen tai tavaroiden heittäminen.

Sanallinen / verbaalinen väkivalta: esimerkiksi nimittely, haukkuminen, epäasiallinen, solvaava tai uhkaava kielenkäyttö.

Psyykinen väkivalta: esimerkiksi ulkopuolelle jättäminen, valheiden levittäminen, kiristäminen tai uhkailu ovat henkistä väkivaltaa. Syrjivä kiusaaminen on melko yleistä ja ulottuu usein myös vapaa-ajalle. Psyykkistä väkivaltaa voi olla myös digitaalisilla alustoilla tapahtuva epäasiallinen tai loukkaava kohtelu.

Seksuaalinen väkivalta: on väkivaltaa, joka ilmenee henkilön seksuaalisen koskemattomuuden tai itsemääräämisoikeuden tahallisena loukkauksena.

Häirintä

Häirinnällä tarkoitetaan halventavaa, vihamielistä, nöyryyttävää, ahdistavaa tai muuta epäasiallista kohtelua, koskettelua tai puhetta. Sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvä häirintä sekä seksuaalinen häirintä on tasa-arvolaisissa kiellettyä.

Sukupuoleen perustuvaa häirintää on esimerkiksi:

- Puhuminen halventavasti sukupuolista
- Kiusaaminen, joka perustuu sukupuoleen
- Toisen ihmisen sukupuoli-identiteetin kieltäminen

Seksuaalinen häirintä on esimerkiksi:

- Epämiellyttävää seksuaalista käytöstä tai lapsen/nuoren altistamista ikään kuulumattomalle seksuaaliselle toiminnalle
- Häirintä voi olla puhetta tai tekoja, jotka loukkaavat toisen koskemattomuutta tai liittyvät kehoon tai seksuaalisuuteen

Syrjintä

Syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että ihmistä kohdellaan jonkin henkilökohtaisen ominaisuutensa takia huonommin kuin jotain toista samanlaisessa tilanteessa.

Ostrakismi: on sosiaalinen ilmiö, jossa henkilö suljetaan pois yhteisöstä tai sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Ostrakismi on syrjivää kiusaamista, joka on käytännössä henkistä väkivaltaa. Syrjivä kiusaaminen on melko yleistä ja ulottuu usein myös vapaa-ajalle.

Rasismi: on sitä, että määritellään henkilö alempiarvoiseksi esimerkiksi alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, äidinkielen tai uskonnon perusteella. Rasismi voi ilmetä esimerkiksi nimittelynä, huuteluna, eleinä, poissulkemisena tai rasististen käsitteiden tai ilmausten käyttämisenä.

Miten toimimme: Jokaisessa yksikössä on käytössä oma yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, joka päivitetään 1-3 vuoden välein.

4. Puuttuminen, selvittely, seuranta ja jälkituki

Jokaiseen epäasialliseen, loukkaavaan tai syrjivään kohteluun puututaan ja tilanne selvitetään. Ensisijaisesti keskiössä on turvallisuuden takaaminen ja tuen tarjoaminen.

Puuttumisen prosessi:

- Lähin aikuinen puuttuu epäasialliseen, loukkaavaan tai syrjivään kohteluun
- Alkuselvittely ja arvio tilanteesta (osapuolet erikseen)
- Mikäli kyseessä on KHVS tai tilanne on epäselvä, edetään jatkoselvittelyyn
- KHVS ilmoitetaan aina alaikäisen huoltajille (kohde ja epäillyt osapuolet)
- Jatkoselvittelyprosessin toimintatavat kuvataan yksikkökohtaisesti (vastuuhenkilöt, prosessin kulku, konsultoinnit, dokumentointi, yksilökeskustelut ja tiedottaminen)
- Ohjataan opiskeluhuollon palveluiden piiriin, tuen tarjoaminen keskeistä

- Toimenpiteiden tulee aina tähdätä siihen, että KHVS saadaan loppumaan
- Tilanne arvioidaan ja toimenpiteet sekä tukitoimet lisätään tapauskohtaisesti
- Riippuen ikä- ja kehitystasosta ja teon olosuhteista, huomioidaan (koulutusasteittain) kurinpito- ja seuraamuskäytänteet
- Seuranta ja jälkituki: Tilannetta seurataan riittävän kauan ja tarjotaan osapuolille jälkitukea
- Ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä tehostetaan ryhmätasolla KHSV:n jälkeen

Erilaiset tilanteet vaativat niin ikään erilaisia ja usein myös yksilöllisiä toimenpiteitä ja tukitoimia, joissa tulee aina huomioida oppilaan ikä- ja kehitystaso sekä olosuhteet (teon vakavuus, toistuvuus tai tahallisuus).

Kiusaamisen kohteen näkökulma on aina ensisijainen. Myös tekijän tuen varmistaminen on keskeistä KHVS:n ennaltaehkäisemiseksi ja loppumiseksi. Akuuteissa uhka-, vaara- tai väkivaltatilanteissa toimitaan erillisten toimintaohjeiden mukaan. Toimintaohjeet ovat kaupungin sisäisessä jakelussa.

Miten toimimme: Puuttumisen, selvittelyn ja seurannan käytänteet kuvataan tarkemmin yksikkökohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa.

5. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa

Kasvatusyhteistyö on sitä, että aikuiset asettavat lapsen tai nuoren edun etusijalle. Yhteistyö on tärkeä osa myös ennaltaehkäisevää työtä.

- Yhteistyö on vuorovaikutusta – luottamus rakentuu yhdessä, yhteistyö on keskustelua ja yhteisten ratkaisujen etsimistä
- Prosesseista tiedottaminen avoimesti, selkeästi ja kielitietoisesti
- Kun KHVS esiintyy, ilmoitamme tästä aina alaikäisen kohteen ja tekijän huoltajille ja kerromme, miten edetään tilannekohtaisesti
- Tilannetta seurataan riittävän kauan ja tarjotaan osapuolille jälkitukea

Miten toimimme: kuvataan tarkemmin yksikkökohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa.

6. Tukea tarvitsevan oppijan (teon kohde ja tekijä) ohjaaminen opiskeluhuoltopalveluihin

Kaikilla osapuolilla on oikeus tukeen. Tukea tarvitsevan oppijan ohjaaminen opiskeluhuoltopalveluihin on velvoittava osa KHVS-toimintamallia. Opiskeluhuollon palveluihin kuuluu kuraattori-, psykologi- ja kouluterveydenhoitopalvelut.

Opiskeluhuollon henkilöstö ja opetuksen henkilöstö toimivat tiiviissä yhteistyössä oppijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

Opiskeluhuollon henkilöstön työn painopisteitä voivat olla esimerkiksi:

- **Terveydenhoitaja:** terveystarkastukset, kasvu ja kehitys, ravitsemus ja uni, päihteet, ihmissuhteet ja vanhemmuus, seksuaalisuus ja ehkäisy, rokotukset, mielen hyvinvointi, levottomuus tai jaksaminen
- **Kuraattori:** elämäntilanteen muutokset, oppiminen ja koulunkäynti, käyttäytyminen, tunne-elämä, motivaatio ja voimavarojen lisääminen, kaverisuhteet, lähisuhteet ja perhetilanne, vuorovaikutuksen haasteet
- **Psykologi:** psykologinen arviointi, oppiminen ja koulunkäynti, keskittyminen, kasvu ja kehitys, käyttäytyminen, tunne -elämä ja mielen hyvinvointi, mielialaoireet, ihmissuhteet ja vanhemmuus

Miten toimimme: kuvataan tarkemmin yksikkökohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa.

7. Viranomaisyhteistyö ja ilmoitusvelvollisuus

Sosiaalipalvelujen neuvonta on ensikontakti, kun tarvitaan sosiaalipalveluja. Tukea ja neuvontaa voi saada perhe-elämän haasteisiin, vanhemmuuden tukeen, lapsiperheiden erityistilanteisiin tai kriisitilanteisiin.

Yhteydenotot ja neuvonta

- Lapsiperheiden sosiaalipalvelut: 029151 2360 arkisin ma-pe klo 9-12.
- Kiireettömät viestit Lunna:n kautta.

Ilmoitusvelvollisuus sosiaalitoimeen ja / tai poliisille:

Ilmoitusvelvollisuus koskee esiopetuksen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen henkilöstöä. Rehtorin ja opettajan tulee puuttua myös lainvastaiseen käyttäytymiseen.

Milloin on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus?

Kun huoli lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeesta, kehitystä vaarantavista olosuhteista tai omasta käytöksestä herää, on ammattilaisen velvollisuus tehdä viipymättä lastensuojeluilmoitus salassapitosäännösten estämättä. Ilmoitus voidaan tehdä myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa.

Milloin on velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille?

Henkilöstöllä on salassapidon estämättä velvollisuus tehdä rikosilmoitus poliisille, jos on tehtävässään saanut tiedon, jonka perusteella on syytä epäillä:

- 1) Lapsen kohdistuvaa seksuaalirikosta (rikoslain 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko)
- 2) Tiettyjä henkeen tai terveyteen kohdistuvia rikoksia (rikoslain 21. luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.)

Miten toimimme: kuvataan tarkemmin yksikkökohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa.

8. Lähteet

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 23 §, lastensuojelulaki 471/2007 25 § ja sosiaalihuoltolaki 1301/2014 35 §

Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen henkilöstön ilmoitusvelvollisuudet ja tiedonsiirto | Opetushallitus

Sosiaalipalvelujen neuvonta - tukea arjen haasteisiin | Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue

Rasmin tunnistaminen ja purkaminen kasvatuksessa ja koulutuksessa | Opetushallitus

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu | Opetushallitus

Häirinnän ennaltaehkäisy ja puuttuminen | Opetushallitus

Väkivallan ehkäisy - THL

Väkivallan muodot - THL